

Landsplan for utnytting av vannressursene

Av sjeftsingeniør Olav Nedenes og fagplanlegger Kristen Øyen

Olav Nedenes er ansatt som sjeftsingeniør i Miljøverndepartementet, forurensningsavdelingen, planleggingsseksjonen. Han er siv.ing. fra Case Institute of Technology, Cleveland, Ohio, 1957.

Kristen Øyen er jordskiftetekand. fra Norges landbrukshøgskole 1964. Regionplansjef i Hallingdal 1966—70, forsker ved NIBR 1970—1973 og ble ansatt som fagplanlegger i Miljøverndepartementet 1973.

Foredrag i Norsk Forening for Vassdragspleie og Vannhygiene
16. oktober 1973.

Behovet for en samlet landsplanlegging og opplegget for en slik planlegging er omtalt i St.meld. nr. 27 1971—72. Om regionalpolitikken, lands- og landsdelsplanleggingen og i langtidsprogrammet for 1973—77, St.meld. nr. 71 for 1972—73.

Landsplanleggingen vil omfatte mange elementer og i St.meld. nr. 27 1971—72 er det pekt på at en landsplan bør inneholde følgende elementer:

- a) Perspektiver og mål for bosetningsmønsteret.
- b) Strukturplan for næringsutviklingen.
- c) En plan for hovedtrekkene i arealutnyttingen.
- d) En rammeplan for utnytting av vassdrag og fjorder.

- e) Planer for løsning av andre sektoroppgaver som samferdselsplan, plan for energiforsyningen, undervisningssektoren, helsesektoren osv.

I meldingen heter det også:

«Landsplanen bør ha et langsiktig perspektiv. Samtidig er det viktig at arbeidet får en kontinuerlig karakter slik at de politiske myndigheter til enhver tid kan vurdere målsettinger og virkemidler. Den første del av arbeidet vil i betydelig utstrekning bli konsentrert om *straks-problemer*».

I innstilling for kommunal- og miljøvernkomitéen om regionalpolitikken og lands- og landsdelsplanlegging (Innst. S. nr. 229) uttaler komitéen blant annet:

«Komitéen vil videre tilrå utarbeiding av ein landsplan for vassressursane og ei kartlegging av dei større

utbyggingsområda slik at både luftforurensnings- og resipientforhold m.v. er mest moegeleg avklara når det konkrete utbyggingsarbeid blir sett i gang.»

På bakgrunn av disse retningslinjer er nå arbeidet med en rammeplan for utnyttelsen av fjorder, vassdrag og grunnvannsressurser satt i gang.

Årsaken til at planlegging av utnyttingen av vannressursene er satt i gang uten å vente på en samlet landsplanlegging er mange:

— Det er et sterkt behov for å få fram grunnlagsmateriale som gir muligheter for å trekke opp foreløpige retningslinjer for utnyttingen av vannressursene. Slike retningslinjer er nødvendige både for den statlige planleggingen innenfor de enkelte områder, fylkesplanleggingen og for å kunne desentralisere de beslutninger som skal tas etter lov om vern mot vannforurensning.

— Det er også et sterkt behov for en samlet vurdering av vannressursene som grunnlag for å prioritere tiltak og investeringer.

Tiltakene kan dels omfatte vern av viktige vannforekomster mot forurensning og inngrep, tiltak for å redusere forurensningene og spesielle aksjonsprogrammer.

— Undersøkelser av fjorder og vassdrag (dvs. resipientundersøkelser og undersøkelser av spesielle ressurser) foregår i dag uten større grad av koordinering. Det er rimelig å tro at en kunne oppnå vesentlige fordeler om dette arbeidet ble koordinert og prioritert ut fra en samlet vurdering for landet under ett.

Selv om det tilsynelatende er en rekke sektorielle behov som ligger bak igangsettingen av dette arbeidet, så er det helt åpenbart at landsplanleggingen for utnyttingen av vannressursene må sees i sammenheng med en rekke andre forhold. Vannressursene har meget stor betydning for det fysiske miljø, de er av avgjørende betydning for mange former for næringsvirksomhet. Restriksjoner på virksomheten i nedbørsfeltet vil kunne få store konsekvenser for bosetting og næringsliv, og investeringer i tiltak for å redusere forurensningene vil få betydelige virkninger både for husholdningene, næringslivet og de offentlige budsjetter.

De fleste former for utbygging, boligbygging, industriutbygging m.v., jordbruksvirksomhet og uttak av viktige naturressurser til produksjon, energiforsyning m.v. innebærer også forurensningsvirkninger.

Alle disse hensyn tilsier at planleggingen av utnyttingen av vannressursene må sees i sammenheng med den økonomiske politikk, næringspolitikken osv.

Utredningsarbeidet må dels legges opp som prinsipielle vurderinger for hele landet og dels som vurderinger knyttet til bestemte vannforekomster. De vurderinger som skal knyttes til bestemte vannforekomster må konsentreres om vannressurser som har lands- eller landsdelsmessig betydning, spesielt vassdrag og fjorder som berører to eller flere fylker. Det kan også bli aktuelt å ta opp andre områder i den utstrekning problemene er av en slik karakter at de krever medvirkning fra sentralmyndighetene for å kunne løses.

Arbeidet i første etappe kommer i hovedsak til å bli konsentrert om følgende arbeidsoppgaver:

Oversikt over vannforekomstenes tilstand (forurensningsoversikt), generelle retningslinjer for utnyttning av vannforekomstene, vurdering av vannforekomster som har nasjonal interesse, en tiltaksplan for reduksjon av forurensningene og program for det videre kontinuerlige arbeid med landsplanleggingen.

Oversikt over vannforekomstenes tilstand skal legges opp slik at den både kan danne grunnlag for en kort-siktig tiltaksplan og et program for videre undersøkelser av vannforekomstene.

Med vannforekomster som har nasjonal interesse menes i denne sammenheng fjordområder, innsjøer og vassdragsavsnitt som har betydning for hele landet eller landsdeler i betydningen 2 eller flere fylker. For en rekke brukerinteresser kan det være aktuelt å vurdere og peke ut bestemte vannforekomster som det knytter seg så store lands- og landsdelsmessig interesse til at disse bør ha gjennomslagskraft i forhold til de mer lokale interesser. Som eksempel på slike interesser kan nevnes interfylkelige vannkilder.

En tiltaksplan for reduksjon av vannforurensningene bør i prinsippet omfatte både kommunale avløp, tiltak for industrien, tiltak for landbruket osv. Denne utredning må legges opp slik at materiale kan nyttes til:

a) Drøfting og avveining av hvilke ressurser som skal nyttes til tiltak for reduksjon av forurensningene osv., avveininger på landsbasis mellom vannkvalitet og andre målsettinger og oppgaver.

b) Tidsmessig prioritering av tiltak innenfor denne sektor. Det kan her bli tale om både prioritering av ulike typer utslipp, forskjellige typer vannforekomster og brukerinteresser og prioritering mellom større geografiske områder.

I opplegget for arbeidet på lengre sikt må det legges stor vekt på å samordne undersøkelsene av vannressursene og få til en best mulig samordning av planleggingen av utnyttelsen av vannressursene, fylkesplanlegging og landsplanleggingen innenfor andre sektorer.

I første etappe av arbeidet med utnyttelsesplaner for vannressursene må det legges opp til en organisering av arbeidet som gjør det mulig å utnytte foreliggende materiale som har vesentlig betydning, og få etablert et tilfredsstillende samarbeid med andre departementer og organisasjoner som har ansvar for eller spesiell kompetanse på de forskjellige fagområder.

Både den knappe tidsramme som er satt og de knappe ressurser som står til disposisjon gjør at det er nødvendig å organisere arbeidet så enkelt som mulig.

I Miljøverndepartementet deltar samtlige avdelinger i utredningsarbeidet. Avdelingen for forurensningsaker har et koordinerende ansvar, og det er engasjert en gruppe fagplanleggere til spesielt å ta seg av dette arbeidet.

I enkelte departementer og andre institusjoner tar en sikte på å få ut-

pekt en hovedkontakt som kan koordinere arbeidet innen vedkommende etat.

Forskningsinstitusjoner og fagetater vil få en sentral plass i dette arbeidet. Vi har allerede vært i kontakt med en rekke forskningsinstitusjoner og fagetater for å drøfte arbeidsopplegget og avklare vedkommendes innsats i dette arbeidet.

Mellom fylkesplanleggingen og landsplanleggingen skal det være et nært samspill. I den utstrekning man

oppnår en effektiv rullering av fylkesplanene og dermed muligheter for å sammenholde fylkesplanene med hverandre og med landsplanleggingen, kan fylkesplanleggingen bli et reelt integrerende ledd i landsplanarbeidet. Arbeidet med landsplanen må i en stor utstrekning bygge på registreringsmateriale fra fylkene og flere utredningsoppgaver kan med fordel samordnes med arbeidet med fylkesplanene.